

MAŁGORZATA ZBOIŃSKA

UN STUDIO – NOWE TRENDY W ARCHITEKTURZE

Caroline Bos Ben Van Berkel *Move* UN Studio and Goose Press, Amsterdam 1999

Ben van Berkel i Caroline Bos są założycielami pracowni UN Studio (Amsterdam, Holandia). Nie jest ona klasycznym biurem architektonicznym – tworzą ją grupy o zmiennym składzie i specjalizacji, zależnie od potrzeb indywidualnych zadań projektowych, stąd człon nazwy pracowni „UN”, czyli „United Network”.

Celem trzytomowej książki pt. *Move* jest omówienie charakterystycznych dla grupy UN Studio podejść i narzędzi projektowych, udokumentowanych konkretnymi przykładami z twórczości. Tomy zatytułowano: I: *Imagination* (*Wyobrażenia*), II: *Techniques* (*Techniki*), III: *Effects* (*Efekty*).

Tom pierwszy (*Imagination*) jest próbą zdefiniowania pojęcia wyobraźni architektonicznej. Według autorów, jest ona elementem większej całości, to znaczy wyobraźni sfery publicznej, głównie społecznej i kulturowej. Wyobrażenia architektoniczna bazuje na dogłębnej analizie czynników występujących w dzisiejszym środowisku miejskim. Stanowi jednocześnie narzędzie służące odnalezieniu architektonicznej odpowiedzi na współczesne warunki miejsca. Głównym pytaniem, jakie autorzy stawiają przed sobą jest to, w jaki sposób można wykorzystać wyobraźnię sfery publicznej do tworzenia struktur organizacyjnych obiektów architektury. Tom pierwszy podzielono na trzy rozdziały: „The New Concept of the Architect” („Nowa koncepcja architekta”) poświęcony nowej roli współczesnego architekta, „Material Organisation” („Organizacja oparta materią”) prezentujący nowatorskie podejście do kwestii tworzywa

architektonicznego oraz „Inclusiveness” („Włączanie”) przedstawiający innowacyjną filozofię projektową opartą na całościowym ujęciu zróżnicowanych czynników projektowych (konstrukcji, cyrkulacji i rozmieszczenia funkcji).

Tom drugi (*Techniques*) stanowi prezentację współczesnych technik komputerowych, projektowych oraz mediacyjnych (poszukujących porozumienia między zróżnicowanymi parametrami projektu). Stanowią one narzędzia służące przekazaniu nowych idei wytworzonych przez wyobraźnię architektoniczną jak również komunikują odniesienia architektury do współczesnych warunków miejsca. Tom podzielono na trzy rozdziały poświęcone współczesnym technikom: „Diagrams” („Diagramy”), „Hybridization” („Hybrydyzacja”), „Mediation” („Mediacja”).

Tom trzeci (*Effects*) definiuje efekt architektoniczny jako wpływ architektury na sfery: publiczną, ekonomiczną, związaną z funkcjonowaniem obiektu w praktyce oraz „doświadczeniową” – związaną z odbiorem zmysłowym, estetycznym. Autorzy dochodzą do wniosku, że odpowiedzią na pytanie o efekt architektoniczny powinno być to, co architektura czyni, a nie to, czym architektura jest. Chodzi zatem nie o uzyskanie obiektu o określonym kształcie czy kompozycji, lecz o dążenie do uzyskania formy jako układu wzajemnych relacji wytwarzających konkretne oddziaływanie na otoczenie i użytkowników. Jednocześnie van Berkel i Bos pytają: w jaki sposób możemy wykorzystać nową sferę publiczną (opartą na mediacji między silnie zróżnicowanymi czynnikami, wpływami i interesami) do uzyskania współczesnych efektów architektonicznych? Według autorów, najbardziej wyzwalające wyobraźnię efekty, które architektura może dzisiaj osiągnąć, mają swoje źródło w nowym rozumieniu czasu i przestrzeni – nie jako elementów stałych, jednolitych, lecz jako czynników zmiennych i heterogenicznych. Tom podzielono na rozdziały poświęcone dwu różnym efektom architektonicznym bazującym na przeciwstawnych typach organizacji przestrzeni: „Orientable” (związanym z powierzchniami posiadającymi dwie różne strony możliwe do zdefiniowania matematycznie, takimi jak struktura sprężynowa czy powierzchnia Seiferta) i „Non-orientable” (związanym z powierzchniami, w których obie strony są skrócone, tworząc jedną niedefiniowalną powierzchnię, jak na przykład wstęga Möbiusa czy butelka Kleina).

Analiza książki w kontekście dorobku współczesnej światowej praktyki architektonicznej prowadzi do wniosku, że proponowane przez UN Studio metody projektowe wnoszą do niego istotny wkład. Projektowanie obiektów skupia się bowiem dzisiaj na uzupełnianiu ciągłości różnorodnych systemów występujących we współczesnym ośrodku miejskim: przestrzeni publicznych ekosystemów miejskich czy urbanistycznych sieci infrastrukturalno-programowych. Powstają budynki inspirowane

wpływami współczesnego kontekstu urbanistycznego: jego zmiennością, ruchem ludzi, wpływami kultury i globalizacji. Projekty UN Studio prezentowane w książce podążają za tym nurtem, gdyż ich intencją jest użycie obiektu harmonizującego z krajobrazem miejskim i stanowiącego jego integralny komponent.

Van Berkel i Bos, poszukując różnorodnych form dialogu obiektów z otoczeniem, odwołują się do sfery nowych pojęć, umieszczając na końcu publikacji „Słownik osobisty”, w którym definiują pojęcia wprowadzane w poszczególnych tomach i rozdziałach, takie jak na przykład: „Hybridization”, „Inclusiveness” czy „Mediation”.

Celowa wydaje się redefinicja roli współczesnego architekta, zaproponowana przez autorów na początku pierwszego tomu. W rozdziale „The New Concept of the Architect” autorzy przedstawiają dzisiejszego architekta jako „naukowca od spraw publicznych”, który dzięki swej architektonicznej wiedzy, wyobraźni oraz odpowiednim współczesnym technikom reprezentacji jest w stanie wyselekcjonować z szerokiego pola zjawisk miejskich te, które mogą być potencjalnie inspirujące, a następnie przetworzyć je w system przestrzeni służących realizacji celów publicznych.

Innowacyjna jest również propozycja nietypowego podejścia do kwestii tworzywa architektonicznego, opisana w rozdziale „Material Organisation”. Van Berkel i Bos uważają, że zamiast tradycyjnego formułowania koncepcji ogólnej, można rozpocząć projektowanie od zdefiniowania detalu konstrukcyjnego bądź właściwości tworzywa jako punktów wyjściowych dla skali całego obiektu.

Duże znaczenie dla rozwoju podejść projektowych, w kontekście dynamicznie rozwijających się współczesnych globalnych ośrodków miejskich, może mieć również idea „podejścia całościowego” (*inclusive approach*), polegająca na integracji w ramach jednej struktury trzech różnych czynników: cyrkulacji użytkowników, konstrukcji oraz programu funkcjonalnego obiektu. Niesie ona w sobie twórczy potencjał zwłaszcza w przypadku wielkoskalowych, złożonych przedsięwzięć infrastrukturalno-architektonicznych, które nie mogą już przybierać anachronicznej formy pojedynczych, oportunistycznych rozwiązań. W zamian wymagają one podejścia takiego, jak prezentowane przez UN Studio: wnikliwej analizy istniejących czynników i wzajemnych zależności między nimi w funkcji czasu, a następnie zintegrowania ich w ramach jednej spójnej, lecz heterogenicznej struktury.

Spośród opisanych w tomie drugim technik projektowych na szczególną uwagę zasługuje „hybrydyzacja” zastosowana w projektowaniu architektonicznym. Jest ona, według autorów książki, skoncentrowaną syntezą konstrukcji, materiałów, cyrkulacji i programu w ramach jednej

kubatury. Różni się ona od techniki kolażu tym, że spójność hybrydy nie jest zaburzona zróżnicowanym charakterem jej elementów składowych, i że odczytujemy ją jako jedną całość, natomiast w kolażu jesteśmy w stanie dostrzec wyraźnie poszczególne komponenty. Hybrydyzacja architektury niesie w sobie jednak jedną poważną konsekwencję: zaciera ona historię powstania obiektu, czyniąc go oderwanym od kontekstu, a więc nie zawsze czytelnym w odbiorze i niemożliwym do osadzenia w kulturze czy historii. Rodzi to ryzyko braku identyfikacji użytkownika z obiektem oraz powstawania architektury pozbawionej znaczeń, jakkolwiek uzyskane dzięki niej efekty mogą być zaskakujące (w sensie pozytywnym) i inspirujące estetycznie.

Wartościowe treści zawarte w tomie trzecim dotyczą poszukiwania sposobu organizacji budynku w formacjach matematycznych, to znaczy w powierzchniach „orientalnych” i „nieorientalnych”. Zapożyczenia matematyczne z zakresu geometrii i topologii nie są nową ideą, jednak w tym przypadku innowacyjny jest sposób przełożenia praw rządzących geometrią obu typów powierzchni na zamysł organizacji obiektu.

Podsumowując, należy stwierdzić, że książka *Move*, dzięki zawartej w niej nietuzinkowej filozofii projektowej zasługuje na szczególną uwagę, wnosząc niewątpliwy wkład w dorobek architektury współczesnej. Publikację należy polecić architektom oraz osobom zainteresowanym zagadnieniami z pogranicza architektury i sztuki. Świeże, oryginalne spojrzenie na obiekt architektoniczny, techniki projektowe i architekturę jako całość, pozwolą czytelnikowi lepiej zrozumieć tendencje we współczesnej architekturze, umożliwiając być może także twórcze wykorzystanie nowych idei. Nieobecność tej pozycji na rynku wydawniczym w Polsce stanowi poważny brak, zwłaszcza że prezentowane w niej idee pozostają nadal aktualne.

Małgorzata Zboińska – e-mail: eik@iphils.uj.edu.pl

